

**ИВАН ДАВИДКОВ
ДНЕВНИК 1989 Г.**

chitanka.info

През последните няколко години след моето дълго боледуване, посветих изцяло времето си на живописта. Жилището е затрупано с картини. Мирисът на боите навярно не е най-подходящия за дишане аромат, но аз свикнах с него и изпитвам особена радост, когато седна до бялото платно. Усещам, че в последно време работата ми върви без творчески кризи. Като зная здравословното си състояние, мисля, че душата събира последните си сили, предчувствайки безвъзвратното отпътуване, и платната пъстрейт, прилични на есенни градини, и метафорите в стиховете, които пиша рядко, се явяват както през най-хубавите ми години, с пера на най-пъстри птици.

Лебедова песен — наистина има такива мигове в човешкия живот...

Прочетох в „Лит. фронт“ статия „Носталгично за Пеньо Пенев“. Авторът, съвсем в стила на ученическите съчинения, повтаря познати неща и вместо да изтъкне, че времето на лозунгите и на бодрячеството е попречило на тоя поет да се вдълбочи в истината и драмата (като се изключи поемата „Дни на проверка“ и цикъла стихове от Добруджа), възславя неговите вече останали без ехо, стихотворни кълтежи и обявява поезията му за предтеча на преустройството.

Аз познавам Пеньо Пенев още от появяването му в София. Виждал съм го по бедняшките кръчми с Усин Керим и с други любители на чашката. Той живееше в една квартира на бул. „Христо Ботев“ с моя земляк Анастас Стоянов. Там ме е потискала тяхната бедност и подпрян на масата с трохи и обелки от евтин салам, съм слушал декларациите на поета от Добромирка. Стиховете му бяха лозунгови, декларативни (така пишехме и ние тогава, но с греха, че търсехме по някой поетичен образ). Той ги декламираше гръмогласно и те звучаха по-добре от нашите.

Спомням си, че едно лято отидох да прекарам няколко седмици в Ситняково. Заварих там Пеньо Пенев. Беше настанен в една стая, тясна и дълга като коридор. Аз не бях от неговите компании, не ни свързваха бурни средношни преживявания и не допусках, като познавах дръпнатия му характер, че ще намерим начин да се сбlijим. Но в почивната станция бяхме само двама (по-късно дойде Климент Цачев) и вечер започнахме да се срещаме и да разговаряме. Денем той не се

мяркаше навън — пишеше. Когато се покажеше на двора, изглеждаше уморен, разсеян, а в сиво-зеленикавите му очи с изплъзващ се поглед долавях тревога и болка. Знаех неговите семейни и житейски тревоги и разбирах, че душата му боледува.

Една вечер той ме покани в стаята си да ми прочете късове от поемата, над която работеше. Беше толкова опушено, че не можеше да се диша. На масата имаше голям пепелник, натъпкан догоре с угарки. Поемата се казваше „Сто възли“ (по-късно той я преименува „Дни на проверка“). Зачете. Очите му се оживиха — засветиха бодро и уверено. Къдравата му коса се посипа по челото от ръкомаханията. Той четеше една драматична, изповедна творба, много различна от другите му стихове. Не можех да отбегна усещането си за позиране в ония моменти, където той се обявяваше за барабанчик на епохата, където с въглени рисуваше една драма, която ми изглеждаше пресилена. Навярно малко съм познавал сривовете на душата му.

Самоубийството му дойде, за да извиси написаното от поета и да го направи истина...

Излязох на двора. След вмирисаната от тютюна стая ме лъхна рилския ветрец. Колко ясно нощно небе и колко много звезди! Пеньо Пенев остана в стаята, подпрял лице на дланите си. Раменете му потрепваха, навярно плачеше.

Страданието го обгръщаше с кълбата от тютюневия дим.

По-късно научих за трагичната му кончина в хотела на Димитровград.

11 АВГУСТ 1989 Г.

Няма го вече между нас Михаил Берберов. Сега той е само шепа прах в една урна и спомен, който свива сърцата ни, като си помислим, че до вчера той беше сред нас, че късно вечер се търсехме по телефона, за да си кажем добра дума, да си прочетем току-що написано стихотворение. Михаил беше един от поетите, които аз високо ценях и обичах. Превеждайки гръцките майстори Сеферис, Елитис, Вретаκος и др. той се докосна до сърцевината на една тънка южна действителност. От там може би дойде новият тласък в неговото творчество, който го нареди сред най-видните наши съвременни поети.

Той не само пишеше хубави стихове — той умееше да се радва на истинската поезия, да я защитава с бронята на Дон Кихот.

Дано кипърските кипариси, които той така вдъхновено възпя, прошепнат своята най-нежна и тъжна молитва за неговата отпътувала душа...

12 АВГУСТ 1989 Г.

Купих ягоди от една селянка, която седеше в канавката до моста на Бързия, цялата озарена от тия изчезнали с пролетта плодове и сега отново възкресени в дните, когато се долавя полъхът на есента. През целия път ме обгръщаше ароматът на ягодите. Той ми напомняше за юнските подвиквания на пъдпъдъците, за обажданията на кукувиците — неочаквани като избълбукване на дълбок вир от хвърлен камък, събуждаше в мен протяжната, разлюляла цялото небе, мелодия на щурците. Само когато посягах да опитам някоя алена чепчица, усещах хладината на есенен вятър и в аромата на ягодата долавях влажен мирис на печурки, на мъх и на дъждовни капки, които свистят по жаравата на листопада.

15 АВГУСТ 1989 Г.

Продължават керваните на българските мохамедани към турската граница. Преселение като в дни на военно бедствие или във време на чума. Във вестниците наричат тая драма „екскурзия“. Изтеглени са милиони от спестовните каси. Купуват се на баснословни цени автомобили. От магазините се граби — в големи количества — всички, което попадне под ръка. Писаха в един вестник, че в реките на Лудогорието са хвърляни големи количества олио, захар, мляко. Един мой съсед, който има вила край Искрец, ми разказваше, че местните мохамедани преди да заминат за Турция отрязали виметата на своите крави и ги натирили в гората, където те, мучейки, агонизирали, целите оплескани с кръв.

Напускат своите къщи, тютюневите ниви, които ги даряваха с богатство, оставят зад гърба си земята, където са родени и отраснали — и тръгват към драмата на неизвестността.

Тръгват без колебание, дори с озлобление.

Защо се случи това? Мъчат се да го обяснят с религиозен фанатизъм, с подстрекателства, стараят се да подчертаят българския корен на нашенските мохамедани. Във всичко това има истина, но аз

мисля, че въгленът беше сложен до торбата с барут, когато нечия премъдра глава реши да прекръсти мохамеданите или както бе прието да се казва „да възстанови“ имената им. Така беше опетнено най-съкровено в душите на тия хора. Чрез насилие те бяха лишавани от род, от родова памет. Унищожаваша се всички документи, свързани с миналото им и те оставаха да живеят като измислени хора, на които не е позволено да говорят на своя език. Мислеха, че така ще създадат единна нация. Извикай: Иване или Тодоре и се обаждат възторжено хиляди души. Но стана друго. Дълго спотаяваното чувство на огорчение и протест озлоби тия хора, чиито български корени ние така се стараехме да докажем, и тръгнаха към пущинаците на Диарбекир, озарени от мистичната светлина на полумесеца. Досега изселниците са над двеста и петдесет хиляди. До края на годината могат да станат още толкова. Заводите остават без работници. Плодът на полето гние неприбран. И тръгват на бригади цигулари, пианисти, хирурзи заедно с отдавна свикналите студенти, за да спасяват положението.

Грешките нередко имат трагични последствия в живота на народа. Но той, народът, свикна със своето овчедушие. Мълчи. От страх? Или от безразличие? И на никого не е потърсена лична отговорност за грешки, които разтърсват цялата нация. Отговаря колективът. А къде е той? Бере с белите си канцеларски ръце запуснатите тютюневи ниви по склоновете на Родопа и из Лудогорието...

18 АВГУСТ 1989 Г.

Спомням си, че когато постановлението на Жданов през 1946 г. заклеми Ахматова, Зоценко, Прокофиев, Шостакович и др. и ги обяви за космополити и родоотстъпници, у нас в Съюза на писателите бе свикано събрание, което да сложи и своето клеймо върху тях. Доклад изнесе тогавашният партийен ръководител Иван Бурин. Както бе прието през ония години, услужливи оратори изправиха на позорния стълб съветските космополити, но това беше малко. Докладчикът Иван Бурин потърси български формалист, отчужден от народа, и го намери в лицето на Атанас Далчев. Никой не стана да защити своя колега. И започнаха неговите трудни дни, когато не публикуваха нищо от него, а с преводите, над които по цели нощи

привеждаше многодиоптровите си очила, едва можеше да прехрани голямото си семейство.

Далчев обичаше да разказва една такава случка от ония години. След неочаквана буря с гръмотевици и проливен дъжд той тръгнал да се разходи из парка край днешната телевизионна кула. Пътеката била тясна, кална и той замислен се навеждал под натегналите от капки клони. Видял, че срещу него върви човек. Неприятна среща била — Иван Бурин. Случило се като в приказката за двете козлета на моста. Учтивият Далчев винаги би сторил път на идващия насреща. Но тоя път тръгнал непоколебимо към неумолимия докладчик. Бурин се отбил в тревата, хлъзнал се и за да не падне, се хванал за един метален стълб от електропроводната мрежа. След миг, тласнат от неведома сила, той отхвъркнал назад и паднал в канавката. (По време на бурята стълбът сигурно бил ударен от светкавица). Далчев гледал усмихнат как удареният от ток пазител на идейната чистота бърше калните си панталони. Оня го гледал как се смее и рекъл: „Навярно щяхте да ликувате, ако токът ме беше убил?“ „Не — отвърнал му поетът. — Тая случка ми показва, че вие сте много добър проводник... Това ми е достатъчно...“

И двамата отминали всеки по своя път.

22 АВГУСТ 1989 Г.

Убийството на идеите започва с демагогията. Когато думите вземат да губят стойността си и започнат да се превръщат в панаирджийски захарен памук, чийто облак се стопява в ръцете на децата, когато думите и делата се разминават като пътници през пустиня, тия пътници едва ли ще стигнат до оазис. Ще пътуват към мираж, щедро обещавани от тях и на другите, докато ги настигне самумът и ги затрупат пясъците.

23 АВГУСТ 1989 Г.

Един приятел ми разказваше, че когато пътувал из републиките на Средна Азия, посетил известен тамошен художник. Майсторът му показал свои картини, богати на багри, както шевиците и тъканите в тия дребни, екзотични земи. Особено впечатление на госта направила една картина, на която били изобразени стълби. Бели, жълти,

виолетови те се преплитали в стройна композиция и върховете им изчезвали в пепелявото небе. Странно хрумване, казал си гостът, а художникът му обяснил: в нашия край слагат такива знаци върху гробовете на мъртвите, вместо грубо издялан мюсюлмански камък. И тия странни стълби стоят, издигнати в празнотата, за да отведат на небето душата на отпътувалия...

Наистина каква странна, трагична метафора!...

26 АВГУСТ 1989 Г.

Отново — изведнъж — се върна желанието ми да пиша стихове. Бях решил да посветя цялото си време на живописата — и ето ме отново пред белите листа. Онзи ден, когато бях в болницата, изведнъж ми хрумна началото на „Магия“. Поисках от медицинската сестра хартия и химикалка и само за двадесетина минути написах първата част на поемата. Вечерта у дома написах следващото стихотворение, а на другия ден до нощта завърших цялата поема. С такова увлечение (като че ще изпусна нещо, което се е по-явило и след миг ще изчезне) съм работил само над поемата за Ван Гог „Владетелят на нощните слънца“.

27 АВГУСТ 1989 Г.

Вчера написах едно стихотворение — „Може би сбогом“. Така бих искал да нарека бъдещата си книга, ако успея да я напиша. Човек се надява, че не изчезва завинаги от света. Той остава в нечий спомен, в картина, в стих. И затова си тръгва с измамната надежда, че неговата последна дума е може би сбогом...

2 СЕПТЕМВРИ 1989 Г.

Ние, които се мъчим над белите листи, не приличаме ли на шахматистите? Някои от нас трудно отличават пешката от офицера, а вече са обявени за grosмайстори.

4 СЕПТЕМВРИ 1989 Г.

Не знам дали в страните с трайни културни традиции това е така, но у нас тъй наречените творци, особено славолюбивите и дарените с

не особено високи творчески възможности, се стараят на всяка цена да попаднат в полезрението на властимащите. Това им помага да излязат (административно) на по-предни позиции в своята професия, да получат награди, отличия и звания. Те ходят на специално организирани за техните покровители ловни излети, канят ги на приеми, придружават делегациите им в чужбина. Тяхното изпитано оръжие е ласкателството — към тях и към всички, които ги обкръжават.

В говора си те наподобяват тяхната интонация, смеят се и ръкомахат като тях. Ако пишат стихове, им посвещават оди.

Когато техните покровители трябва да напуснат своите кресла без да чуят благодарствена дума (както често се случва у нас), техните сподвижници и ласкатели първи се отдръпват. Но хората, които четат книгите им или гледат картините и ролите им, не забравят тяхното поведение. И даже талантливото, което са сътворили, помръква редом с угодническите им творби.

7 СЕПТЕМВРИ 1989 Г.

Винаги се радваме на първите снежинки, които нежно кръжат над оголелите дървета и над локвите от противните есенни дъждове. Не мислим за дългата зима, която ще ни затвори в нашите домове, не мислим за почернелия от сажди сняг, който ще ни бъде противен, особено в мартенските дни, когато пъпките набъбват и ни подсецат за един нов сезон, пълен с очаквания и изненади. Човек се радва на промяната. Тя винаги носи надеждата, но нерядко зад нея стои разочарованието. Така е и в личния ни живот, и в социалното ни битие.

13 СЕПТЕМВРИ 1989 Г.

Преди повече от година сложих батерийка на електронния часовник и понеже имах друг, с който бях свикнал и повече ми харесваше, оставих тоя в чекмеджето на бюрото. Той е работил там непогледнат от никого, може би не по-малко точен от часовника, който носех на ръката си. Тая сутрин търсех нещо в чекмеджето и го открих между папките. Беше спрял. И си помислих: не се ли случва така и с хората? Колцина от тях, чиито дела са полезни и достойни, живеят незабелязано сред нас и когато дойде последният им миг, си спомняме

с душевна болка (от която вече няма никаква полза), че сме били несправедливи към тях.

15 СЕПТЕМВРИ 1989 Г.

Има писатели, привърженици на правилото „99 процента труд, 1 процент вдъхновение“. Те имат строго разпределен работен ден. Измъчват се над белия лист и когато думите се съпротивляват: трябва, въпреки всичко, определените страници да бъдат написани. Тия автори ми приличат на изкопчи, които с желание или без желание трябва да изкопаят определените основи — за темели на къща или на обор. Понякога те успяват да напишат добри книги, но когато чета техните страници, долавям мирис на пот.

Аз ценя и обичам ония писатели, за които вдъхновението има много по-голяма роля. Те може да не седят всеки ден до белите листа, но се отдават на своето призвание в мигове, когато могат да разговарят с камъка и птицата, и словото, колкото и да ги измъчва, се покорява на тяхното перо. Такова писане просветлява душата на писателя и неговата тръпка се предава и на ония, които разлистват неговите страници.

Иска ми се да вярвам, че така са се родили най-хубавите книги.

26 СЕПТЕМВРИ 1989 Г.

В немалка част от своя живот (в зависимост от характера си), човек е пленник на лековерната наивност. Това става особено във време на политически промени. Той вярва на думите, зад които после се оказва, че няма дела, вярва, че ония, които се заклеяват, са достойни за презрение, а после се оказва, че те са невинни. Вярва в приятелството, без да знае, че после ще се окаже в пусто пространство. Ако е творец, възславя в своето творчество благородството, добротата и доблестта, а после разбира, че животът край него е друг и той не е могъл с нищо да го промени.

На старини, когато идват часовете на равносметката, той безпощадно се кори за своята наивност, но когато се връща към отминалите години, разбира, че в живота му е имало и светли мигове на наивност, които са го карали да вярва в доброто и справедливостта и

тия мигове, превърнати в надежда, са осмисляли и извисявали неговия живот.

10 ОКТОМВРИ 1989 Г.

Съобщиха по телевизията и във вестниците писаха, че в съветския град Воронеж кацнал странен космически кораб. Той се приземил в градския парк, целият обгърнат от сияние. Жителите на Воронеж наблюдавали как невиджданото небесно тяло отворило люка си и от него слезли три странни същества с малки глави, високи 3–4 метра и един малък робот. След като се разходили из парка, небесните гости се върнали в своя кораб и след миг изчезнали. За пръв (път) официално се потвърждава това събитие. Друг път обясняваха подобни събития с халюцинации. Значи чудесата, в които винаги съм вярвал, съществуват. Какви ли невероятни изненади ще ни поднесе бъдещето? Нека се научим да не отричаме това, което не можем да обясним...

След няколко дни отрекоха и това. Било зрителна измама. Още една измама в нашия живот...

27 ОКТОМВРИ 1989 Г.

Вчера арестували и нанесли побой на дейци от „Екогласност“, които събирали в градинката до Военния клуб подписи за защита на така опустошената вече наша природа. Набутали ги с ритници и юмруци в милиционерските камионетки. У нас не съобщават нищо за това. Коментират го чуждите радиостанции. Нима и благородното желание да бъдем защитени от смога, който ни трови, се счита вече за престъпление?

10 НОЕМВРИ 1989 Г.

Най-после след 45-годишно яхане на безропотния кон, наречен народ, ездачът слезе (или беше му помогнато да слезе) от седлото. Гледах го по телевизията как седи, отбутан в единия край на президиума, седи с блуждаещ поглед, с полуотворена уста, като изхвърлена на брега риба. До вчера преповтаряха като големи истини произнесените от него (и навярно написани от други) слова. Сега те нямат никаква стойност. Събраните му съчинения надхвърлят два пъти онова, което е написал най-плодовития ни писател Иван Вазов. Те,

които красяха всички библиотеки и кабинети, ще бъдат изхвърлени. И портретите му ще събират паяжини по мазетата.

Той имаше редица приятели сред писателите. Възпяваха го, ходеха с него на лоб, пируваха на трапезите му. Както нередко се случва, те първи ще отвърнат лице от него и ще го заклеят. И ще се прехвърлят към следващата ловна дружинка.

18 НОЕМВРИ 1989 Г.

Днес се проведе огромен митинг, организиран от неформалните групи. Казват, че на площад „Александър Невски“ са били повече от 50 хиляди души. Народът, лъган и яхан толкова десетилетия, се надига и вече няма спиране. Демокрация, свободни избори, съд за ония, които доведоха България до сегашната трагедия — това бяха главните лозунги на вулканично кипящото множество.

Вчера предаваха по телевизията заседанието на Народното събрание. Генерал Славчо Трънски жестоко разобличи оня, който само допреди седмици беше посрещан с овации и със ставане на крака. Каква корупция, каква престъпност!

Народните представители, които доскоро единодушно го подкрепяха, сега единодушно клеймяха всичко, свързано с името му. Дори един от тях, когато излезе на трибуната да подкрепи кандидатурата на Петър Младенов за президент, каза: „Ще гласувам с цялото си сърце за Тодор...“ След това се поправи. Последва смях в залата. Там кротко седяха в президиума и мнозина от ония висши сановници, които редом с него са отговорни за всички безобразия и престъпления. Сега те възхваляваха оня, който заставаше до кормилото. Тъжно шоу. Но метлата на утрешния ден няма да ги отмине. Имаше там и наши писатели. Зная тяхното угодничество пред отишлия си. И ми беше тъжно да слушам сега техните лицемерни думи. Фалшиви души, какво можете да кажете на хората със своите книги?

31 ДЕКЕМВРИ 1989 Г.

Много събития разтърсиха последните седмици на отиващата си година. Цяла Източна Европа кипи. Отхвърля се гнета на миналото — къде с мирни демонстрации, къде с обляни в кръв площади, както в

Румъния. У нас също — митинги, демонстрации. Казанът кипи и ония, които с лъжи и демагогия много десетилетия бяха редили върху похлупака му своите трапези, ще политнат заедно с него, когато парата избухне. Държат се със зъби и нокти за тлъстия кокал, но съдбата им готви друга присъда.

Тая година ми отне скъпи приятели. Няма го Пенчо Данчев, с когото прекарвах незабравими часове, няма го Найден Петков, с когото много часове се разхождахме в градинката на болницата и говорехме за картините, които той не успя да нарисува. Те си отидоха тихо без да кажат сбогом и сега новогодишният сняг, чист и сияен, е техен единствен приятел...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.